

MEILLÄ ON Idea

Uusi historia -yhdistys | humanpath.net

Ukrainan voitto ja Venäjän tulevaisuus - voiko tulevaisuutta ennustaa?

IDEA TEEMAJULKAISU NRO 1/2023 | 7.6.2023

**1. Ennustaminen ja filosofia. 2. Ukrainan voitto ja
Venäjän tulevaisuus. 3. Sankaritarinoita Venäjältä.
4. Historianfilosofiaa. 5. Sensuroitua
suomettuneessa Suomessa.**

Uusi historia ry

NR 1/2023, 7. kesäkuuta 2023.

TEEMA: Ukrainan voitto ja Venäjän tulevaisuus
– voiko tulevaisuutta ennustaa?

ISBN 978-952-7352-14-4

Copyright: Uusi historia ry.

Julkaisija: Uusi historia ry, Helsinki, 2023.

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

Kansi ja taitto: Heli Santavuori.

Kannen kuvat: Kuvakaappaus Charles Chaplinin elokuvasta Diktaattori / Vladimir Putin,
kuva: kremlin.ru / Ukraina-mielenosoituksia Helsingissä, kuvat: Uusi historia ry.

IDEA-teemalehti ilmestyy silloin tällöin. Vastaava toimittaja Heli Santavuori. Toimituksessa Pertti Koskela, Pia Länsman, Timo Vainio, Sinikka Littu, Reima Ukura ja Otto Toivainen. Kirjoittajat vastaavat itse esittämistään kannoista ja muotoiluista. Jutut, joissa ei ole allekirjoitusta ovat toimituksen. Kaikissa artikkeleissa on hyödynnetty Matti Puolakan tekstiarkistoa, jonka hän jätti perinnöksi Uusi historia -yhdistykselle.

PÄÄKIRJOITUS

Ukraina-huumetta

IDEA-teemalehden tämä numero on omistettu Venäjän tilanteen tarkastelulle siltä kannalta, miten puolakkalainen filosofia voi tuoda siihen vähemmän keskustelussa esillä olleita näkökulmia. Lehti on samalla kunnianosoitus Matti Puolakalle – ystävälle, työtoverille ja esikuvulle. (Matin elämäntyön esittelyä, ks. s. 69.) Hän menehtyi vuoden 2018 lopulla eikä ehtinyt nähdä Venäjän täysimittaista hyökkäystä Ukraina. Tosin hän kyllä "näki" sen, eräänä varsin varteenotettavana skenaariona niissä lukeisissa Venäjän tulevaisuutta koskeissa arvioissa, joita hän päivittäin esitti keskusteluissa, kirjoituksissa ja viesteissä ystäville.

Minulla oli ilo, onni ja tuska saada seurata Matin työskentelyä läheltä erityisesti juuri ne vuodet, jolloin Venäjä kiihdytti hybridisotaansa Suomea vastaan.

Myös muut toimituksen jäsenet kuuluivat tähän ystäväpiiriin. Perustimme vain itsellemme tarkoitetun lehden "Suomen Salasanomamat", jossa dokumentoimme Venäjän vaikuttamistapoja Suomessa, Venäjän opposition sankareita ja sitten Ukrainan Euromaidania eli Arvokkuuden vallankumousta sekä sen jälkeistä kehitystä, samoin Valko-Venäjän vallankumousta. Tutkimme ja dokumentoim-

me myös Suomen viranomaisten, erityisesti Supon suhtautumista, joka joiltakin osin tuohon aikaan oli skandaalimaisen hampaatonta ja sokeaa. Osia tuosta aineistosta on nyt julkaistu tässä IDEAn numerossa.

Samaan aikaan Matti viimeisteli historianfilosofiansa ydintä. (ks. s. 54.) Erityisesti Ukrainan Euromaidan herätti meissä niin valtava innostusta, että välillä oli vaikea keskittyä. Matti sanoikin usein työpäivän alkajaisiksi: "Nyt täytyy fokuusoitua. Meidän on nyt varottava Ukraina-huumetta! Mutta... oletko lukenut uutisia?"

Venäjän tulevaisuutta Matti tarkasteli yhteyksissään, osana kokonaisnäkemystään, jolloin ehkä tärkein johtopäätös on tämä:

"Zhirinovskilaisuuden (eli Venäjällä nyt hallitsevan ideologian) avainkonsepti on se, että mielipiteenvapaus on kiellettävä. Mutta sehän on aivan mahdotonta. Pidemmän päälle se on mahdotonta! Kun mielipiteenvapaus kielletään, niin korruptoidaan oikeuslaitos. Ja silloin vedetään taloudelta pohja pois.

Öljyn, kaasun ja yleensä raaka-aineiden hinnat olivat 15 vuotta ennätyskallista korkealla. Kuitenkin he tänä aikana

ajoivat Venäjän romahdukseen.

Varmaa on, että Venäjän yhteiskunnan kaikissa kerroksissa syntyy suuri viha niitä kohtaan, jotka ovat ryöstäneet ja raiskanneet, romahduttaneet ja raunioittaneet Venäjän. Venäjällä on, jos mahdollista, vielä Kiinaakin suurempi tarve 1900-lukua käsittelevään suureen kansalaiskeskusteluun.

Tuota on historian dialektiikka! Mitä taantumuksellisempi yhteiskunnallinen voima, niin sitä nopeammin ja jyrkemmin kaikki voitot kääntyvät sitä itseään vastaan. – Noinhan se on, kun korttitaloa rakennetaan. Mitä ylemmäs palikoita asetellaan, sitä helpommin ja sitä museravammin koko hökötyks kaatuu."

Tämä vuonna 2016 esitetty näkemys olennaisesti pätee edelleen. Romahdusta on pitkittänyt vain täyden sotilasdiktatuurin pysyttäminen, mitä Matti myös usein aavisteli. Se oli välttämätöntä Ukrainaan tehdyn täysimittaisen hyökkäyksen vuoksi. Mutta siinä hän juuri piilee sen kohtalokkain heikkous: Silloin kun edes eliitin piirissä ei vallitse minikäänlaista keskustelunvapautta, uhkaavat yhteiskunnan huipulla vainoharhat ja irtautuminen todellisuudesta. Se voi tuottaa politiikassa vain virheitä virheiden perään. Ja jos kansalaistasolla kaikki suut on tukittava, niin yhteiskunta käy elinkelvottomaksi.

"Lait ja tarinat synnyttivät ihmissuvun", sanoi Matti usein. Kun kielletään keskustelu oikeudenmukaisuudesta, kielletään ihminen, kielletään elämä.

– Heli Santavuori

Uusi historia YHDISTYS

IDEA-teemalehteä julkaisee Uusi historia ry. Yhdistyksen tehtävänä on tallentaa ja julkaista suomalaisen filosofin Matti Puolakan (1947–2018) elämäntyötä sekä edistää siihen liittyvistä aiheista käytävää keskustelua niin Suomessa kuin kansainvälisesti.

Yhdistyksen julkaisuista ja tilaisuuksista tarkemmin sivustoillamme.

Yhdistys on aloitteentekijänä kahdessa Facebook-keskusteluryhmässä: *Historiallista nyt* sekä *Kaunokirjallisuus ja ihmisluonto*.

Yhdistyksen työtä voi tukea myös rahalahjoituksin.

Tilinumero: FI96 5721 1520 3352 53
BIC OKOYFIHH. Viite 1119

Rahankeräyksen lupanumero:
RA/2021/1110.

Järjestäjä: Uusi historia ry, yleishyödyllinen yhdistys. Y-tunnus: 2678671-8

Kerätyt varat käytetään rahankeräyksen edellyttämällä tavalla Matti Puolakan elämäntyön julkaisuun ja keskustelun järjestämiseen siihen liittyvistä aihepiireistä. Ks. humanpath.net/uusi-historia-ry

IDEA 1/2023. TEEMA:

Ukrainan voitto ja Venäjän tulevaisuus –voiko tulevaisuutta ennustaa?

Sisällys

OSA 1

Ennustaminen ja filosofia

Johdattelua aiheeseen 5
Ennustajan työkaluista 8
Tärkein ihmisoikeus: palkkaa
totuudenrakkaudesta! 11

OSA 2

Ukrainan voitto ja Venäjän tulevaisuus

Venäjän talousnäkymistä 13
Esihistoria yllätti 17
Venäjän tulevaisuudesta ideologisten
silmiälasien takaa 19
Suomen armeijan evp:t katsovat
kristallipalloon 24
Absurdia barbariaa 27

OSA 3

Sankaritarinoita Venäjältä

Miksi tämä raaka ja käsittämätön sota 29
Mitä sinä tekisit? Nousisit vastarintaan. 30
Navalnyi myrkytys ja miten se paljastui 32
Navalnyi oheisvahinko nousee sankariksi 34
Boris Nemtsovin murha ja Ukraina-raportti 37
Ilja Jashinin ristiretki Nemtsovin puolesta,
Kadyrovia vastaan 39
Palauttakaa vaalit, senkin roistot! 42
Vladimir Kara-Murza ei kadu sanojaan 43

Puhe tuomioistuimelle 44

Ukrainan on voitettava tämä sota 46

Vetoomus tuntemattomien aktivistien
puolesta 47

Kuinka kokonainen maa saattoi menettää
järkensä? 49

OSA 4

Historianfilosofiaa

Suuret kertomukset ja ihmiskunnan
tulevaisuus 51
Puolakkalaisesta historianfilosofiasta 54
Totuuskomissio pysyväksi valtioelimeksi
jokaiseen oikeusvaltioon! 56
Etelä-Afrikan totuus- ja sovintokomissiosta 58

OSA 5

Sensuroitua suomettuneessa Suomessa

Ennen ruumiinavausta 62
Taustaa Matti Puolakan elämäntyölle 69
Idussa ennustettiin Neuvostoliiton romahdus
77
Ituja 2/1982: Neuvostoliiton talous tulee
romahtamaan 79
Puutteita Idun neuvostoliittokritiikistä 81
Ehdotus ihmiskunnan uudeksi historiaksi,
kirjaesittely 83
Uusi historia –yhdistyksen julkaisuja 84

JOHDATTELUA AIHEESEEN:

Ennustaminen ja filosofia

Kun Neuvostoliitto romahti

"Kukaan osannut odottaa neuvostovallan äkillistä luhistumista 80-luvun ja 90-luvun vaihteessa", kirjoitti Max Jakobson Kanavassa v. 1993 ja lisäsi, että "ei ainakaan kukaan Suomessa".

Se ei pitänyt paikkaansa.

Neuvostoliiton romahdus ennustettiin Vaihtoehtoliike Idun piirissä pitkin 1980-lukua, alkaen teeseistä, jotka Matti Puolakka esitti tammikuun alussa v. 1982 eräässä alustuksessaan.

Esittelemme tässä lehdessä joitakin Puolakan ennakoiteja sekä nyky-Venäjän luonteesta ja kehityksestä yhdistyksemme piirissä käytyjä keskusteluja, joita ei aikaisemmin ole julkaistu. Esittelemme jonkin verran myös sitä filosofista metodologiaa, johon nuo keskustelut perustuvat. [1]

Filosofinen muoti ajattelun esteenä

Siinä Jakobson kuitenkin oli oikeassa, että neuvostoimperiumin romahdus tuli yllätyksenä useimmille Suomessa – niin päättäjille, tutkijoille kuin muutosliikkeille.

Tämä oli suorastaan noloa. Niinpä tuli

tavaksi väittää, että "ei tulevaisuutta voi ennustaa". Se on pitkään ollut yleinen

puheenparsi. Se sopiikin hyvin yhteen filosofian ja yhteiskuntatieteiden piirissä vallitsevan muodin kanssa.

On muotia sanoa, ettei historialla ole mitään kehityssuuntaa, ei mitään selkeätä päämäärää. Saatetaan jopa väittää, ettei historiassa edes ole mitään sellaisia lainalaisuuksia, joita voitaisiin tiedostaa ja käyttää ajattelun apuna. Jyrkimmin tällaisen näkökannan on esittänyt historioitsija Teemu Keskisarja:

"Sattuma. Se ratkaisee niin kansakuntien kuin yksilöidenkin kohtalot", hän sanoi Kotiliedessä 19.4.2023. Sama väite eri versioina esiintyy lukuisissa muissakin hänen antamissaan haastatteluissa.

Keskisarja sekoittaa kaksi eri asiaa: Voidaan tietää jonkun käynnistyneen historiallisen prosessin lopputulos, mutta ei yksittäisiä tapahtumia, joiden kautta se toteutuu. Juuri yksittäisten tapahtumien kaaos sisältää paljon sattumia ja sattumat voivat sisältää suuriakin yllätyksiä. Se ei kuitenkaan tarkoita, että kaikki olisi sattumaa. Ei voi olla sellaista sattumaa, että Hitlerin 1000-vuotinen valta-

Lue myös

► Taustaa Matti Puolakan elämäntyölle, s. 69.

kunta olisi toteutunut, antiikin Rooma perustanut YK:n tai Leonardo da Vinci rakentanut toimivan lentokoneen. Myöskään sellaista sattumaa ei voi olla, että ihmissuvun alkuaikoina olisi tapahtunut jotain aivan muuta, jotain mitä emme osaa edes kuvitella, eikä nykyistä ihmiskuntaa koskaan olisi syntynyt. [2]

Teleologisuus ei ole muotia

Puolakan onnistuneiden maailmanpolitiikka-analyyysien takana oli hänen filosofinen meto-
dinsa. Se on essentialistis-teleologista. Käsite periytyy antiikin Kreikasta: *essentia* eli olemus määrittää sen, minkälaiset kehitysmahdollisuudet jollain prosessilla on, ja siinä mielessä myös sen kehityksen päämäärän eli *teloksen*. Näin ollen prosessin alussa ja lopussa on jotain samaa.

Essentia muodostuu dialektisista vastakohtista, sellaisista jotka kuuluvat elimellisesti prosessiin sen alusta loppuun asti. *Telos* merkitsee prosessin ratkaisemisesta synteisiin ja uuden ilmiön syntyyn. Mikään itseorganisoiuva ristiriita ei ratkea siten, että "toinen voittaa, toinen häviää" (kuten esim. poliittisessa marxismissa oletettiin tapahtuvan vallankumouksen tuloksena). Ristiriidan molemmat puolet muuttuvat, niistä jää jäljelle jotain elinkelpoista uuteen prosessiin.

Vaikka teleologisuus on vastoin nykyisin vallitsevaa muotia, se on kuitenkin linjassa filosofian historian (ja historianfilosofian) kaikkein suurimpien ajattelijoiden kanssa. Puolakka myös ennakoi, että filosofian historialta on tulossa suuri keskustelu ja väittely, jossa teleologisuuden käsite tulee olemaan avainasemassa. On kuitenkin huomattava että siitä, kuten "historian loppu" -käsitkysestä, on olemassa monta erilaista tulkintaa, joista ylläsanottukin on yksi.

Historianfilosofiasta

” Mistä johtuu, että historianfilosofia-termi on niin huonossa huudossa? Lyhyt vastaus: se johtuu sosialismin kaatumisesta ja toisaalta siitä, että tuon kaatumisen syvimpiä syitä ei uskalleta, osata, tahdota selittää.

Marxilaiseen projektiin, ja sikäli yleensä kulttuuritietoisuuteen, liittyi 1900-luvulla keskeisesti käsitys, että historialla olisi joku etenemissuunta, sisäänrakennettu päämäärä. Sosialismin kaaduttua siitä luovuttiin. Kuten aina, yleinen mielipide on jyrkissäkin käänteissään sokea: aikaisemmin kovasti kannatetuista asenteista ja kannanotoista luovutaan ajattelemattomasti, epäanalyttisesti.”

– Matti Puolakka 2018

Puolakka on siis systeemin rakentaja. Mutta toisin kuin esim. marxismissa, hän korosti sitä, että filosofiset systeemit ovat aina jakautuneet eri koulukuntakiistoihin, ja se tulee olemaan myös hänen systeeminsä kohtalo, tai kenties onni, mikäli käy niin kuin hän toivoi, että kiistaa käydään reilusti ja hyvässä hengessä.

Systeemit ovat aikansa lapsia: uusi aika-kausi, uusi yhteiskunnallinen kokemus tuo esiin myös uusia ongelmia ja uhkakuvia, joiden käsittely paljastaa edellisen aikakauden filosofioista ristiriitaisuuksia ja puutteita. Toki myös ansioita, uuden ajattelutavan rakennuspuita. Niitä löytyy ja olisi etsittävä aivan vastakkaisistakin maailmankatsomuksista.

Kun Venäjä käynnisti täysimittaisen hyökkäyksensä Ukrainaan, se oli jälleen useimmille aikamoinen yllätys. Kaikkein vaikeinta oli käsittää sen totaalinen järjettömyys ja itse-tuhoisuus, sillä selvään on, että se oli

Venäjän sotahullun kleptokratian itse itselleen antama kuolinisku.

Nyt olisikin tärkeätä osata ennustaa

Enää ei kovin usein kuule toistettavan, ettei tulevaisuutta voi ennustaa. Pikemminkin pohditaan kilpaa miten Venäjällä tulee käymään. Pysyvän rauhan aikaansaamiseksi jonkinlainen vallanvaihdos Venäjällä näyttäisi välttämättömältä vaikka kaikki eivät siihenkään usko.

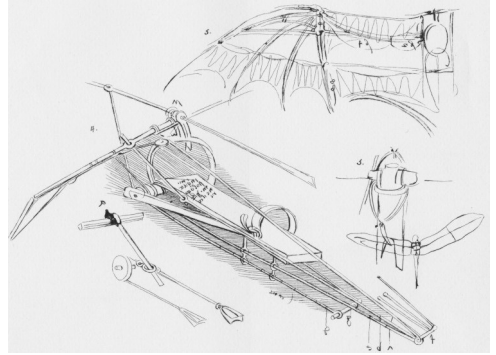
Kysymyksiä satelee: tuleeko Venäjälle palatsivallankaappaus, kapina, kansannousu vai täysi sekasorto? Käyttääkö Venäjä ydinaseita? Tuleeko Putinin tilalle joku vielä parempi? Voiko Venäjä säilyä tuollaisena vielä pitkään – ja kuinka pitkään?

Erityisesti silloin kun Venäjän/Neuvostoliiton historiasta haetaan osviittaa tulevaisuuden ennakkointiin, on keskustelu vielä kovin yksipuolista ja asenteellista. Somekeskustelussa on nostanut päätään omahyväinen ja hetkittäin jopa rasistinen uho kaikkea venäläistä kohtaan.

Uskoakseni tämä johtuu siitä, että Ihmiskunnalla ei ole monipuoliseen ja rehelliseen kansalaiskeskusteluun perustuvaa kokonaiskuvaa päättäneestä aikakaudesta. Erityisesti marxismin paikka aatehistoriassa on aihe, jonka sivuuttaminen on kohtalokas virhe. Siitä johtuu myös että edellä kuvattu filosofinen muoti edelleen on voimissaan.

Näistä lähtökohdista syntyi tämä IDEA-lehden numero. Tulevaisuuden ennustamisen ongelmaa tarkastellaan viideltä eri kanalta viidessä osastossa (ks. sisällysluettelo, s. 4). Palaute ja kritiikki tervetullutta! Sitä voi esittää esim. *Historiallista nyt!* Facebook-ryhmässä tai täällä: humanpath.net/idea.

– Heli Santavuori

Olisiko Leonardo da Vinci voinut rakentaa lentokoneen? KUVA: da Vincin luonnos, Special Collections Toronto Public Library, Flickr.

VIITTEET

[1] Puolakkalaista metodologiaa ja historianfilosofiaa on esitelty seikkaperäisemmin kirjoittamassani artikkelissa *Ihmishuvun syntyhistoria ja filosofia*, teoksessa Pertti Koskela, *Ihmishuvun, yhteiskunnan ja ihmisen synty*, Uusi historia ry 2022, s. 15–34. Samaa aiheetta käsittelee myös Uusi historia –yhdistyksen ohjelmassa julkaistu artikkeli, humanpath.net/joitakin-teoreettisia-lahtokohtia-puolakkalaiselle-historianfilosofialle/.

[2] Toinen esimerkki siitä mihin tämä filosofinen muoti äärimmillään voi johtaa, on viime syksynä suomeksikin ilmestynyt kansainvälinen menestysteos, David Graeber ja David Wengrow: *Alussa oli... ihmiskunnan uusi historia*. (Teos 2022) Siinä tekijät hyökkäävät niin teleologisuutta kuin kaikkea historian periodisointia (ns. evolutivismia) vastaan ja toteavat mm: "Ainoat lait ovat kuitenkin ne, jotka keksimme itse." (s. 18) On todella hämmästyttävää, että historian tutkimuksen ja filosofian piiristä on tullut niin vähän kritiikkiä kyseistä teosta kohtaan ja sekin mitä on tullut, on hampaatonta tai yksityiskohtiin keskittyvää. *Alussa oli...* -teosta on eri kannoilla arvioitu edellisessä IDEA-lehden numerossa (1/2022), ks. humanpath.net > Meillä on IDEA! Ks. myös s. 84.

Ennustajan työkaluista

Seuraavassa esitellään joitakin teoreettisia työkaluja, joita Puolakka maailmanpolitiikkaa arvioidessaan käytti. Esitys ei ole systemaattinen eikä millään muotoa tyhjentävä. Pyrkimys on esittää asiat mahdollisimman yleistajuisesti. Esimerkkien valinnassa korostuu tällä kertaa Venäjän luonteen ja tulevaisuuden arviointi.

Ennustamisen kaksi tasoa

1. UNIVERSAALIHISTORIAN TASO

Universaalihistorialla tarkoitamme esihistorian ja historiallisen ajan sekä aatehistorian ykseyttä – aatehistoriaan luemme myös kulttuurihistorian, etenkin kaunokirjallisuuden.

Universaalihistoriallinen taso merkitsee siis ihmissuvun koko tien selvittämistä. Silloin kysytään mm. seuraavia asioita: Miten ihmisuku syntyi? Mikä on ihmisen ja eläimen ero? Mikä on ihmisyhteiskunta? Mitkä ovat yhteiskuntaevoluution lainalaisuudet, olemus ja kehityshistoria, mitkä ovat sen päävaiheet? Mikä on ihmissuvun historian loppu, ja minäkalaisen uuden ilmiön syntymää se merkitsee?

2. MAAILMANHISTORIA MAAILMANPOLITIIKASSA

Miten universaalihistoria ja/tai maailmanhistoria näkyy maailmanpolitiikassa? Tämä on toinen taso tulevaisuuteen näkemisessä.

Tässä tukeudutaan Hegelin ajatukseen siitä, että jokin pieni ja vähälle huomiolle jäävä uutinen voi olla maailmanhistoriallisesti merkittävä, kun taas suurta kohua aiheuttanut tapahtuma ei sitä välttämättä ole. Näin ollen kokonaiskuva ei hahmoteta mekaanisesti, vaan etsimällä sitä olennaista piirrettä, joka

heijastuu koko ympäröivään todellisuuteen ja muuttaa sitä laadullisesti, kaikinpuolisesti.

Kun arvioidaan nykyisyyttä, on tiedettävä miten tähän on tultu. Avainasemassa on päättynyt aikakausi. Sitä tulisi arvioida kokonaisuutena, ja kokonaiskuvan hahmottamiseksi olisi aloitettava aatehistoriasta. Kun tehdään yhteenvedoista päättäneellä aikakaudella käydyistä aatteellisista väittelyistä, silloin lähdetään liikkeelle edellisten sukupolvien kokemuksista, kunnioitetaan niitä eikä kuvitella, että historia alkaa meistä. Tuota asennetta eli metodia korostivat erityisesti Aristoteles ja Hegel – ja Puolakka on tässä seurannut heidän esimerkkiään.

Tärkeintä on eettinen asenne

Ennustamisen taito on eettis-intellektuaalinen ominaisuus. Tärkeintä on kyky, uskallus ja taito herkästi myöntää omat erehdyksensä.

Toiseksi: vastakkaisten näkökantojen huomioiminen vaatii totuudenrakkautta. Jokainen toimii jonkin ideologisen viitekehyksen puitteissa. Silloinhan on helppo huomioda sellaiset tosiasiat, jotka sopivat yhteen oman ideologisen suuntautumisen kanssa, mutta jättää huomiotta ne tosiasiat jotka käyvät tai näyttäivät käyvän sitä vastaan.

Yhdelle ihmiselle on yhdessä asiassa vaikeampi myöntää erehtyneensä kuin toisella. Ja toisessa asiassa taas helpompi.

"Varkaiden ja roistojen puolue" - Aleksei Navalnyin Venäjän valtuustoluue Yhtenäiselle Venäjälle antama nimitys osuu nyky-Venäjän systeemin ytimeen: se on kleptokratia. Sellaista imperialismia ei maailmassa ennen ole ollut.

Joskus asiat, jotka jäävät huomiotta, voivat olla vuorenkorkuisia tosiasioita. Silloin vaikeus on ainoastaan eettinen. Silloin historian ennustaminen on älyllisesti aivan helppoa, kunhan vain uskalletaan nähdä nuo tosiasiat ja pitää kiinni tärkeimmistä ihmiskunnan historian opetuksista.

Suomettuminen ja suomettaminen ovat tästä paraatiesimerkkejä. Ne osoittivat, miten valtava voima kollektiivinen itsepetos on.

Ihminen mieluummin kieltää selvät tosiasiat (jotka kaikki tietävät, ja kaikki tietävät senkin, että kaikki tietävät) kuin vaarantaa urakehtyöksensä tai ottaa riskin joutua eristetyksi omassa lähipiirissään ja/tai intressiryhmässään. Sosiaalipsykologinen vaino saattoi olla äärimmäisen raakaa jo ennen sosiaalista mediaa.

Totuus on kokonaisuudessa

Jokaisesta käsiteltävästä aihepiiristä on ensin pyrittävä muodostamaan kokonaiskuva.

Ensinnäkin siten, että asioita on tarkasteltava yhteyksissään. Jos pohditaan maailmanpolitiikkaa tässä ja nyt, olisi taustalla oltava ainakin jonkinlainen käsitys aikakaudesta. Minkälaista maailmanhistoriallista aikakautta elämme? Minkälaista aikaa koko ihmiskunnan tien kannalta? Mikä taas on viimeisin päättynyt ajanjakso?

Toiseksi: Mikä on kyseisen ilmiön olemus, määritelmä, ydinasia, olennaisin piirre? Kun näin kysytään, niin vastauksista avautuva kokonaiskuva on elävä, ei mekaaninen.

Essentian eli olemuksen määrittelyssä käytetään yleisen ja erityisen käsitteitä, jotka Hegel peri Aristoteleelta. *Differentia specifica* on ominaisuus, joka erottaa erityisen yleisestä ja muista saman yleisen ("suvun") alaisuuteen kuuluvista erityisistä ("lajeista"). Siis, jos

Ontologian, etiikan ja tietöpin ykseys

Mikä on tärkein yhteiskunnallinen vale? Kun noin kysytään, siinä näkyy historian liikkeellepaneva voima, joka on tämä: Pikkulapsi huutaa: "Eihän keisarilla olekaan vaatteita!"

Mutta siinä näkyy myös etiikan, tietöpin ja ontologian ykseys.

Jos aiheena on vaikkapa nyky-Venäjä, ontologi kysyy: Mikä on nyky-Venäjän olemus? Mikä on nyky-Venäjän systeemin looginen mää-

ritelmä? Miten se on historiallisesti muodostunut?

Etiikka kysyy: mikä on tärkein itsestäänselvä tosiasia, joka itsepetoksellisesti jätetään huomiotta?

Tietöpin kannalta sama kysymys kuuluu taas näin: mitkä tosiasiat ovat tärkeitä, mitkä ovat merkityksettömiä? Mikä on tärkeiden tosiasioiden joukossa kaikkein tärkein?

pöytä on yleinen, sen alalajeja ovat vaikka ruokapöytä, työpöytä, yöpöytä jne.

Sama pätee maailmanpolitiikassa: miten nyky-Venäjän imperialismi eroaa kaikista muista historiassa esiintyneistä imperialistisista maista? Se on kleptokratia. Sellaista ei maailmassa ole koskaan ennen ollut. Kun tuota erityispiirrettä analysoidaan suhteuttamalla se aikakauteen ja tutkimalla sen syntyhistoriaa, on mahdollista nähdä ne puitteet, joissa Venäjän tuleva kehitys voi tapahtua tai ei voi tapahtua.

Käsitteiden käytöstä

Olennainen keino hahmottaa kokonais kuvaa on tarkastella poliittisten ja yhteiskunnallisten virtausten, liikkeiden, toimijoiden edesottamuksia ensin aatteelliselta kannalta. On otettava huomioon se, miten he/ne itse määrittelevät itsensä.

Käsitteiden käyttö on silloin kaiken a ja o. Nykyisessä keskustelukuluttuurissa on silmiinpistävää se, että maailmanpolitiikan ja -histo-

rian arviointiin kuuluvia käsitteitä (esim. kapitalismi, sosialismi, kommunismi, demokratia, oikeusvaltio) käytetään varsin huolimattomasti. Tämä johtaa helposti siihen, että puhutaan toistensa ohi ja syntyy aivan tarpeettomia riitoja. Ja tottakai se sumentaa kaukonäköä.

Demokratiaksi kutsutaan melkein mitä tahansa yhteiskuntaa jossa on jonkin verran mielipiteenvapautta, ikään kuin se riittäisi määritelmäksi. Demokratiaan kuuluu vapailla vaaleilla valittu lainsäädäntäelin ja riippumattomat, lakia noudattavat tuomioistuimet – nuo nyt vähintäänkin. Yhtä hölmöä on kutsua "kommunisteiksi" kaikkia, jotka itse itsensä ovat sellaiseksi nimittäneet. Siinä tosiaan lyödään yhteen lyttyyn tavallaan ihmislajin koko skaala tekopyhistä valehtelijoista ja verisistä diktaattoreista aatteellisiin ihmisiin, joilla on ollut uhrautuvalle toiminnalleen eettis-intellektuaaliset perusteet.

Omat käsitteet tulisi esitellä avoimesti. Aina ei eksaktia määritelmää kykene esittämään, mutta silloin voi ainakin kuvailla, mitä jollakin sanalla tarkoittaa. Pääasia on, että

Lähihistorian eettinen arviointi ja ajattelukyky

Kansallisen lähihistorian arvioinnissa ei olennaista ole se, mikä mielipide oli oikeassa ja mikä ei. Olennaista on kysyä, ketkä ovat väitelleet rehellisesti tai epärehellisesti; ketkä ovat osanneet ennustaa kehityksen etenemissuunnan; ketkä ovat uskaltaneet mennä virtaa vastaan, eli ottaa esille kysymyksiä, joita nyt saa kyllä esittää mutta vielä joitakin vuosikymmeniä sitten ei olisi saanut.

Jos poliitikko, tutkija tai muu mielipidevaikuttaja haluaa painaa maton alle lähihistorian vääryydet joita on ollut tekemässä tai kannattamassa tai joista hän on vain vaiennut, koska on pelännyt lähipiirin pilkkaa tai urakehityksen vaarantumista; ja jos hän ei kykene antamaan tun-

nustusta aikaisemmille aatteellisille vastustajilleen – silloin hän jo lähtökohtaisesti lakkaa välittämästä siitä, miten omat edut vaikuttavat hänen mielipiteenmuodostukseensa – eli hän luopuu kyvystä itsenäiseen ajatteluun. Silloin lienee selvää, ettei hänen ymmärryksensä nykytilanteestakaan voi olla kovin kirkas.

Suomessa ei ole tehty kansallista itsetutkiskelua suomettumisen ja suomettamisen ajoista. Se on este sille, että päättäjät, tutkijat ja median edustajat kykenisivät muodostamaan rationaalista maailmankuvaa ja siltä pohjalta suunnittelemaan tulevaisuutta. Toki sellaiset shokit kuin sota Euroopassa tuottavatärkeä päähän, mutta tuskin riittävästi.

Ukrainan voitto ja Venäjän tulevaisuus - voiko tulevaisuutta ennustaa?

IDEA-teemalehdessä tarkastellaan otsikon kysymystä viideltä eri kannalta:

1

Millaisia ajattelumenetelmiä tarvitaan, jos halutaan tietää, mitä maailmassa on tapahtumassa? Miten "filosofiset muodit" vaikuttavat kykyyn ja haluun nähdä tulevaisuuteen?

2

Venäjän raaka ja absurdi hyökkäys Ukrainaan nosti aiheen uudella tavalla esille. Onko mahdollista ennustaa, mitä Venäjällä tapahtuu? Tuleeko siitä koskaan demokraattinen maa? Miten Venäjän tulevaisuus on nähty Holmilan-Karin kirjassa *Miksi Venäjä toimii niin kuin se toimii*?

3

Sankaritarinoita Venäjältä. Henkilökuvia ja tapahtumia joidenkin oppositiohahmojen elämästä viime vuosina ja nyt. Näissä ihmisissä ja heidän kaltaisissaan on Venäjän tulevaisuus.

4

Historianfilosofia tarkastelee ihmiskunnan tien suuria linjoja. Millaisia tulevaisuuden visioita Aristoteles, Hegel ja Marx aikoinaan hahmottelivat. Miten ne ovat toteutuneet, miten eivät? Ihmiskunnan nykytila ja totuuskomission idea.

5

Sensuroitua suomettuneessa Suomessa. Neuvostoliitto romahti, eikä Max Jakobsonin mukaan kukaan osannut ennakoida. Kyllä osasi: Matti Puolakka osoitti sen alkuvuodesta 1981. Mutta siitä (ja kaikesta muustakin mikä liittyy suomettumisen tuolloin vasemmistolaisiin toisinajattelijoihin) halutaan vieläkin vaieta. Arviota tältä kannalta Pekka Virkin teoksesta *Jälkisuomettumisen ruumiinavaus*.

* * *

Lisäksi paljon muuta, sekä ajankohtaista että ajatonta. Monipuolinen taustoittava lukupaketti jossa riittää pohtimista pidemmäksi aikaa.

